

POLITICKO - STRATEGICKÉ ROZHODOVANIE O OZBROJENÝCH SILÁCH SLOVENSKEJ REPUBLIKY

POLITICAL - STRATEGIC DECISION - MAKING ON THE ARMED FORCES SLOVAK REPUBLIC

Iveta NOVOTNÁ

ABSTRACT

The Armed Forces of the Slovak Republic represent one of the decisive tools for ensuring the security of the Slovak Republic and defending its freedom, independence, sovereignty and territorial integrity. In this context, they fulfil a number of important tasks resulting from Act no. 321/2002 Coll. on the armed forces, from international treaties to which the Slovak Republic is bound, and from other special regulations. Following this, the author deals with the political-strategic decision-making about the Slovak Armed Forces in the context of the starting points arising from the main strategic documents and legislation in the field of security, as well as from the policies of institutions such as the North Atlantic Treaty Organization and the European Union.

Keywords: Political - strategic decision - making, Armed Forces, Security System, Security Strategy, Legislation, North Atlantic Treaty Organization, European Union

ÚVOD

Príspevok je zameraný na politicko-strategické rozhodovanie o ozbrojených silách Slovenskej republiky (ďalej len „OS SR“) v kontexte východísk vyplývajúcich z hlavných strategických dokumentov a právnych predpisov, predovšetkým z Bezpečnostnej stratégie Slovenskej republiky, Obrannej stratégie Slovenskej republiky, ústavného zákona č. 460/1992 Zb. Ústava Slovenskej republiky v znení neskorších predpisov (ďalej len „Ústava SR“), zákona č. 319/2002 Z. z. o obrane v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o obrane“) a inštitúcií, ako Organizácia Severoatlantickej zmluvy (ďalej len „NATO“) a Európska Únia (ďalej len „EÚ“).

„Politicko-vojenské rozhranie“ v strategickom rozhodovaní sa javí ako funkčné tým, že vytvára všeobecný rámec pre plánovanie a vedenie operácií, ktoré sú užitočným nástrojom na organizovanie a zvažovanie politicko-vojenských činností. Úspešná národná stratégia vytyčuje smer využitia všetkých nástrojov moci na udržanie politickej nezávislosti a dosiahnutie dlhodobých štátnych cieľov. V rámci vzťahu medzi politickými a vojenskými cieľmi, môžu vojenské faktory v určitom momente utvárať politiku a naopak, politické ciele môžu ovplyvňovať charakter konfliktu. Čím väčšie úsilie, tým viac bude zrejмый vojenský charakter konfliktu (Doktrína ozbrojených síl Slovenskej republiky (C), 2009).

Autori, Židek a Cibáková, v súvislosti s bezpečnostným systémom štátu v rámci „subsystemu riadenia“¹ pojednávajú o dvoch rovinách uskutočňovania mocensko-politického

¹ „Subsystem riadenia je možné definovať ako integrovaný celok vytvorený zo súboru inštitúcií riadenia v oblasti zaistovania bezpečnosti štátu a zo súboru zákoných noriem, ktoré vymedzujú ich pôsobnosť, právomoc a zodpovednosť.“ (Židek, R., Cibáková, S., 2009, s. 66).

rozhodovania. Prvá rovina, ako „rozhodovanie o strategických bezpečnostných záujmoch štátu. V bezkrízovom stave je to rozhodovanie o obsahu bezpečnostných zákonov, o zameraní bezpečnostnej politiky (vyjadrené v Bezpečnostnej stratégii vlády na funkčné obdobie). V prípade krízovej situácie je to prijímanie rozhodnutí o reakcii štátu na vzniknutú situáciu;“ (Židek, R., Cibáková, S., 2009, s. 67). V druhej rovine mocensko-politického rozhodovania ide podľa autorov o „rozhodovanie spojené s výkonom (presadzovaním) strategických rozhodnutí, t.j. rozhodovanie spojené s realizáciou strategických bezpečnostných zámerov štátu.“ (Židek, R., Cibáková, S., 2009 s. 67).

V súvislosti s vymedzením obsahu obrannej politiky štátu, uvedení autori vnímajú obrannú politiku ako aktivitu, ktorá predstavuje mocensko-politické rozhodovanie a riadenie prípravy štátu na obranu. Mocensko-politické rozhodovanie, vykonávané orgánmi štátnej moci obsahuje tvorbu a schvaľovanie zákonov s obranným zameraním (zákon o obrane štátu, o ozbrojených silách, o brannej pohotovosti), tvorba a schvaľovanie zámerov obrannej politiky (obrannej stratégie, strategických koncepcií (konceptie rozvoja síl a prostriedkov v súlade so zámerom ich použitia) (Židek, R., Cibáková, S., 2009 s. 89). Mocensko-politické riadenie prípravy štátu na obranu je vykonávané orgánmi štátnej správy a samosprávy. Zmyslom tohto riadenia je presadzovanie produktov mocensko-politického rozhodovania v obrannej oblasti, a to s možnosťou používať štátne donútenie. Po obsahovej stránke predstavuje cyklický proces pozostávajúci z plánovania, organizovania a kontrolovania vytýčených úloh.“ (Židek, R., Cibáková, S., 2009, s. 89).

„Budovanie a udržiavanie vzájomnej dôvery medzi politikmi zodpovednými za rozhodovanie a vojenskými veliteľmi je rozhodujúce hlavne v obdobiach krízy alebo vojny. Politiku aj vojnu tvorí vzájomné pôsobenie. Je dôležité, aby vojaci poskytovali zrozumiteľné a apolitické odporúčania a aby naopak dostávali, ak je to možné, jasné a jednoznačné politické pokyny. Kľúčom je otvorená a čestná výmena informácií.“ (Doktrína ozbrojených síl Slovenskej republiky (C), 2009, s. 84).

V rámci politicko-vojenského riadenia obrany Slovenskej republiky sa na politicko-strategickej úrovni stanovuje strategický konečný stav, strategické ciele a rozsah vojenského príspevku nevyhnutého na ich dosiahnutie, vrátane stanovenia rámca vzťahov s ďalšími vojenskými a nevojenskými aktérmi na zabezpečenie podpory potrebnej na dosiahnutie cieľov. Dosiahnutie cieľov si vyžaduje koordináciu, synchronizáciu a prioritizáciu plánovaných a možných následných ťažení. Na tejto úrovni sa zabezpečujú nedostatkové alebo politicky citlivé spôsobilosti. (Doktrína ozbrojených síl Slovenskej republiky (F), 2023, s 36). Avšak politické a civilné spôsobilosti nie sú organizované rovnakým spôsobom ako vojenský nástroj čo spôsobuje, že sa ťažšie koordinujú, konkrétne na operačnej úrovni. (Doktrína ozbrojených síl Slovenskej republiky (F), 2023, s 37).

1 POLITICKO - VOJENSKÉ VZŤAHY V BEZPEČNOSTNOM PRIESTORE

Predstaviteľom všeobecnej teórie civilno-vojenských vzťahov, ako politicko-vednej disciplíny bol politológ Samuel Huntington, ktorý v roku 1957 vydal vedeckú publikáciu „The Soldier and the State“. V predmetnej publikácii uviedol základný teoretický rámec pre skúmanie interakcie ozbrojených síl a spoločnosti a formuloval elementárne princípy civilno-vojenských vzťahov. Skúmal vzťah nadriadenosti civilných autorít nad ozbrojenými silami a navrhol teóriu objektívnej civilnej kontroly, podľa ktorej optimálnym nástrojom na presadzovanie kontroly nad ozbrojenými silami je ich samotná profesionalizácia.

Samuel Huntington, ako aj teoretici M. Janowitz (The Professional Soldier, 1960) a A. Perlmutter (The Military and Politics in Modern Times, 1977), ktorí sa venovali výskumu civilno-vojenských vzťahov, zhodne uvádzajú, že základným princípom vzájomnej interakcie

ozbrojených síl a spoločnosti je ich demokratické riadenie a civilná kontrola. Formálna rovina civilno-vojenských vzťahov spočíva v legislatívnom rámci, ktorý je definovaný ústavou a zákonmi, s jednoznačne stanovenými právomocí a kompetenciami štátnych inštitúcií a politických orgánov vo vzťahu k ozbrojeným silám. „Zákonodarstvo taktiež vymedzuje postavenie ozbrojených síl v spoločnosti a v politickom systéme. Zárukou transparentného a vyváženého charakteru civilno-vojenských vzťahov vo formálnej rovine je fungovanie mechanizmov demokratického riadenie a kontroly ozbrojených síl. Ten sa vykonáva prostredníctvom slobodne zvolených alebo menovaných predstaviteľov štátnej exekutívy a legislatívy.“ (Korba, M., 2004, s. 14).

Zaisťovanie bezpečnosti, či už jednotlivca alebo skupiny v priebehu civilizovaných dejín ľudstva ovplyvňovalo vývoj aj jednotlivých inštitútov, ich konštituovanie aj ich právny charakter, či už prostredníctvom nepísaných spoločenských a mravných pravidiel - dobrých mravov, ekvity, dekrétov, zmlúv, zákonov atď., ale v neposlednom rade aj prostredníctvom vedenia vojen. Významné spoločenské a mravné pravidlá, ktoré sú v spoločnosti v prevažnej miere uznávané ako fundamentálny hodnotový poriadok spoločnosti, podliehajú vývoju a zmenám aj v súčasnosti, a to v závislosti od vývoja spoločnosti a jej zmien. Predpokladom fungovania demokratického režimu a trhového hospodárstva je demokratické riadenie a verejná kontrola mocenských nástrojov štátu, vrátane uplatňovania princípu „limited government“.² „Prvou kľúčovou úlohou týchto mechanizmov je zabrániť manipulácii s mocenskými inštitúciami zo strany rôznych politických skupín presadzujúcich len svoje partikulárne záujmy. Druhou kľúčovou úlohou je zabrániť eventuálnemu zneužitiu týchto inštitúcií ich príslušníkmi, respektíve ich veliacimi zložkami.“ (Korba, M. 2004, s. 12).

Východiskom pre tvorbu konceptu bezpečnosti je najmä bezpečnostná politika, ktorá je sústavou štátnych záujmov a cieľov a nástrojov na zabezpečovanie bezpečnosti. Pre efektívne fungovanie systému bezpečnosti predstavuje jeho právna úprava nielen jeho legalitu a legitimitu, ale aj nevyhnutnosť pre jeho fungovanie na zabezpečovanie úloh a cieľov predmetného systému i bezpečnostnej politiky. Samozrejme, za predpokladu, že právna úprava bezpečnostného systému (vrátane kontrolných mechanizmov) je komplexná, dôsledná, prehľadná, jednoznačne ustanovujúca rozsah a obsah vzájomných vzťahov subjektov a inštitútov bezpečnostného systému, ich pôsobnosti, väzieb, práv a povinnosti. Je teda potrebné v súvislosti s vojensko-politickými vzťahmi pojednávať aj o právnych vzťahoch danej problematiky.

Občianska spoločnosť a demokratický štát vytvárajú súbor formálnych vzťahov a neformálnych pravidiel, s cieľom zaistiť zodpovedné a transparentné pôsobenie celého mocenského aparátu. V tradičných demokratických krajinách, ako aj v transformujúcich sa krajinách platí všeobecné pravidlo, že mechanizmy politického riadenia a verejnej kontroly nad ozbrojenými silami, políciou, spravodajskými službami a vnútroštátnymi bezpečnostnými agentúrami sú nevyhnutným predpokladom pre korektné a bezproblémové fungovanie štátu a pre vývoj spoločnosti. (Korba, M. 2004). Autor taktiež uvádza, v súvislosti s formovaním uvedených mechanizmov, ktoré vychádzajú zo skúseností s civilno-vojenskými vzťahmi, že „v priebehu dejín sa charakter politických systémov a spoločenského usporiadania menil, základný problém ostával nemenný. Hlavnou otázkou bolo, akým spôsobom začleniť ozbrojené sily do spoločnosti, aby netvorili latentnú hrozbu v podobe zneužitia ich mocenského potenciálu na partikulárne politické ciele a úzke skupinové záujmy.“ (Korba, M. 2004, s. 14).

² *Tzv. sebaobmedzenie štátnej moci právom – jeho podriadenie sa zákonom, ktoré sám vydáva. Princíp obmedzenej vlády je zakotvený v ústave Slovenskej republiky, konkrétne v čl. 2 ods. 2, ktorý znie: „štátne orgány môžu konať iba na základe ústavy, v jej medziach a v rozsahu a spôsobom, ktorý ustanoví zákon“.*

„Teória civilno-vojenských vzťahov sa už päť desaťročí venuje základnému princípu rovnováhy medzi efektívnosťou ozbrojených síl a ich podriadenosťou demokratickému riadeniu a civilnej kontrole. Táto rovnováha spočíva v zosúladení požiadaviek, aby ozbrojené sily boli zodpovedné voči politickej autorite a transparentné voči verejnosti a zároveň aby bola plne zachovaná ich funkčnosť v zmysle účelu, za akým boli vytvorené.“ (Korba, M. 2004, s. 14).

2 BEZPEČNOSŤ, SYSTÉM OBRANY ŠTÁTU V KONTEXTE STRATEGICKÉHO ROZHODOVANIA O OS SR

Zákon o obrane v § 2 upravuje (ustanovuje) obranu štátu, systém obrany štátu a riadenie obrany štátu, pričom pojmy „obrana štátu“ a „systém obrany štátu“ boli zákonom č. 306/2019 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 319/2002 Z. z. o obrane Slovenskej republiky v znení neskorších predpisov a ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony, upravené a doplnené. Vymedzenie pojmu „riadenie obrany štátu“ bolo novo ustanovené až uvedeným zákonom. Uvedené, svojou podstatou má strategický vplyv aj na hlavné úlohy, organizačné členenie, počty, operačnú nasaditeľnosť a vyzbrojovanie ozbrojených síl Slovenskej republiky.

Definovanie obrany štátu je podľa § 2 ods. 1 zákona o obrane súhrnom opatrení, ktorými Slovenská republika (ďalej len „SR“) zachováva mier, bráni a zabezpečuje svoju zvrchovanosť, územnú celistvosť a nedotknuteľnosť hraníc pred napadnutím, a opatrení vyplývajúcich z medzinárodných zmlúv o spoločnej obrane proti napadnutiu a z ďalších medzinárodných zmlúv vojenskej povahy ktorými je SR viazaná v zmysle čl. 7 Ústavy SR.

V zmysle § 2 ods. 5 zákona o obrane štátu je systém obrany štátu usporiadaným súborom prvkov a opatrení a ich vzájomných väzieb, ktorých prostredníctvom Národná rada SR, prezident SR, vláda, (ako ústavné orgány), ministerstvá, ostatné ústredné orgány štátnej správy, ďalšie orgány štátnej správy s celoštátnou pôsobnosťou, miestne orgány štátnej správy, obce a vyššie územné celky zabezpečujú prípravu, riadenie a plnenie úloh obrany štátu. Súdny, prokuratúra, iné právnické osoby, fyzické osoby oprávnené na podnikanie a fyzické osoby zabezpečujú prípravu na plnenie úloh obrany štátu a ich plnenie.

Riadenie obrany štátu podľa § 2 ods. 6 zákona o obrane štátu zahŕňa vyhodnocovanie hrozieb a ich rizík na úseku obrany štátu, rozhodovanie o opatreniach na tomto úseku, plánovanie, organizovanie, koordináciu, kontrolu a vyhodnocovanie plnenia týchto opatrení.

Avšak právnu úpravu uvedených pojmov, najmä na naplnenie ich obsahu a aplikácii (napr. zabezpečenie prípravy, riadenie a plnenie úloh obrany štátu), je potrebné posudzovať nielen v súvislosti s právnou úpravou ďalších ustanovení predmetného zákona o obrane, ale aj iných zákonov, upravujúcich priamo alebo nepriamo oblasť bezpečnosti. Predovšetkým je potrebné ju posudzovať vo vzťahu ku koordinácii dotknutých subjektov bezpečnostného systému (ako kľúčového nástroja na plnenie úloh obrany štátu), a to v svojej komplexnosti.

Bezpečnostná politika a bezpečnostný systém v sebe integruje viacero dimenzií strategického rozhodovania (obrannú, zahraničnú, vnútorno-bezpečnostnú, ekonomickú, sociálnu, environmentálnu a iné). Účinnosť bezpečnostnej politiky je podmienená mierou kooperatívnosti orgánov verejnej moci, orgánov verejnej správy, mimovládnych organizácií, právnických a fyzických osôb (Buzalka, J., 2008), musia byť, podľa Porada a kol., jednotlivé faktory a aspekty bezpečnostnej politiky čo najlepšie integrované.

Bezpečnostná politika, ktorá nie je len koncepciou pre obdobie vojny, ale je prirodzeným prvkom štátnosti v ktorejkoľvek dobe, je najvyšším typom stratégie integrujúcej zahraničnú a vnútornú politiku i obranu štátu (Porada V. a kol., 2019). Ide o sústavu základných štátnych záujmov a cieľov, ako aj hlavných nástrojov k ich dosiahnutiu, pričom bezpečnostná

politika je vnímaná v rovine konceptuálnej a v rovine realizačnej (Porada V. a kol., 2019). Bezpečnostný systém štátu je „inštitucionálny nástroj pre tvorbu a realizáciu jeho bezpečnostnej politiky, založený na komplexnom poňatí zaistenia bezpečnosti štátu, ktorý sa opiera sa o platné právne normy.“ (Buzalka, J., 2008, s. 75). S odvolaním sa na Bohmana In Filáka a kol. (2006) uvádza Porada a kol., v súvislosti s definíciou bezpečnostného systému, že bezpečnostný systém je sústava riadiacich a výkonných zložiek štátu (orgánov moci zákonodarnej, výkonnej, súdnej a územnej správy), právnických a fyzických osôb, opatrení, vzťahov, a väzieb medzi nimi (Porada V. a kol., 2019).

Integračné európske zoskupenia v politickej oblasti sú najvyššou fázou integračných procesov - predstavujú aktivitu nielen v spoločnej hospodárskej politike, ale aj v zahraničnej, obrannej a vnútornej politike (Šíbl a kol., 2006).

3 BEZPEČNOSTNÁ STRATÉGIA SR

Bezpečnostná stratégia SR je zásadným strategickým dokumentom v oblasti bezpečnosti štátu a politicko-strategického rozhodovania. Bezpečnostná stratégia SR predstavuje východiskový strategický dokument štátu v oblasti bezpečnosti, ktorý na základe hodnotenia bezpečnostného prostredia a vymedzenia hrozieb voči záujmom SR formuluje bezpečnostnú politiku SR a určuje jej strednodobé ciele, spôsoby a nástroje na jej realizáciu. Tvorí základ pre rozpracovanie koncepcie bezpečnostného systému štátu, ktorý by mal byť „komplexný, integrovaný, funkcionálne a štrukturálne účelne usporiadaný systém, s konkrétnymi vymedzenými kompetenciami a vzájomným mechanizmom vzťahov medzi prvkami“ (Buzalka, J., 2008, s. 73). Bezpečnostná stratégia SR ako základná stratégia štátu „musí jasne pomenovať bezpečnostné prostredie štátu, bezpečnostné výzvy a ohrozenia a stanoviť životné a dôležité záujmy štátu, ciele a prostriedky jeho bezpečnostnej politiky“ (Buzalka, J., 2008, s. 73), ako aj hlavné cesty na jej dosiahnutie.

Z hľadiska SR v decembri 2020, minister zahraničných vecí a európskych záležitostí SR predložil vláde SR na rokovanie a schválenie (LP/2020/590) nový návrh Bezpečnostnej stratégie SR, v súlade s Programovým vyhlásením vlády SR na obdobie rokov 2020 - 2024. Predmetný návrh posúdila Bezpečnostná rada SR, ktorá ho odporučila vláde SR prerokovať a schváliť. Vláda Slovenskej republiky schválila materiál uznesením č. 803/2020 zo 16. decembra 2020. Po schválení návrhu bezpečnostnej stratégie uznesením, vláda SR predložila predmetný návrh na schválenie Národnej rade SR, ktorá 28. januára 2021 novú Bezpečnostnú stratégiu SR (2021) schválila. Predkladacia správa k novému návrhu bezpečnostnej stratégie deklaruje, že cieľom je predložiť Bezpečnostnú stratégiu SR, ktorá bude komplexne reagovať na zmenené bezpečnostné prostredie, vzhľadom na dynamickosť zmien bezpečnostnej situácie v SR a nepredvídateľnosť bezpečnostných hrozieb vo viacerých oblastiach. Predovšetkým ide o globálnu pandémiu nového koronavírusu, zmenu klímy, pokračovanie trendu oslabovania multilateralizmu, erózie medzinárodných dohôd a inštitúcií, geopolitické súperenie a rast autokratických štátov. Predkladacia správa návrhu bezpečnostnej stratégie tiež deklaruje, že predmetný návrh „pomenúva hodnoty Slovenskej republiky, ako aj zásady východiská a záujmy Slovenskej republiky v oblasti bezpečnostnej politiky“ (Predkladacia správa k návrhu Bezpečnostnej stratégie SR, 2020).

Na Bezpečnostnú stratégiu SR nadväzujú ďalšie stratégie, politiky, koncepcie, rámce, programy, plány a priority, ako aj opatrenia a rozhodnutia vrátane ich implementácie. Zjednodušene je možné uviesť, že bezpečnostná stratégia popisuje bezpečnostné prostredie a záujmy SR.

4 NATO A JEHO VPLYV NA STRATEGICKÉ ROZHODOVANIE O OS SR

NATO ako politická Aliancia, podporujúca demokratické hodnoty, umožňuje členom Aliancie konzultovať a spolupracovať na otázkach obrany a bezpečnosti, na budovaní dôvery i na otázkach pri predchádzaní konfliktom. Politická a nevojenská spolupráca Aliancie je ustanovená v článku 2 a 4 Washingtonskej zmluvy.

NATO ako vojenská Aliancia sa zaviazala k mierovému riešeniu sporov, avšak v prípade, že diplomatické úsilie zlyhá, má právomoc - vojenskú moc vykonávať operácie krízového manažmentu na základe doložky o kolektívnej obrane (tzv. princíp kolektívnej obrany)³, podľa zakladajúcej zmluvy NATO (článok 5 Washingtonskej zmluvy), alebo na základe mandátu Organizácie spojených národov, a to samostatne alebo v spolupráci s inými krajinami a medzinárodnými organizáciami (Ivančík – Jurčák, 2012).

Výbor pre obrannú politiku a plánovanie (DPPC), je najvyšším poradným orgánom Severoatlantickej rady pre záležitosti obrany týkajúce sa všetkých členských krajín, má vedúce postavenie v otázkach, týkajúcich sa obrany a obranného partnerstva, združujúci obranných poradcov zo všetkých národných delegácií. Zaoberá sa širokým spektrom otázok, akými sú transformácia, obranné spôsobilosti, reforma agentúr a spoločne financované akvizície a v posilnenom formáte (DPPC(R)) riadi proces obranného plánovania NATO (Tento výbor sa od reformy výboru z júna 2010 nazýva DPPC (Nahradil Výkonnú pracovnú skupinu a Výbor pre hodnotenie obrany. Vo svojej pôsobnosti nemá žiadne podriadené výbory).

Strategické koncepcie NATO predstavujú oficiálne vyhlásenia NATO o hlavných úlohách, zásadách a hodnotách Aliancie, vyvíjajúcim sa bezpečnostnom prostredí a strategických cieľoch Aliancie, sú prípravou na bezpečnostné výzvy a usmerňujú budúci politický a vojenský rozvoj NATO. Základným prvkom stratégie NATO na predchádzanie konfliktom a vojnám, na ochranu spojencov, zachovávanie slobody rozhodovania a konania a dodržiavanie zásad a hodnôt, ktoré NATO zastáva (sloboda jednotlivca, demokracia, ľudské práva, právny štát) je aj tzv. odstrašujúci a obranný postoj NATO.⁴ Poslednou, aktuálne platnou strategickou koncepciou, je tá, ktorá bola prijatá na zasadaní NATO v Madride 29. júna 2022. Nahradila strategickú koncepciu z roku 2010. Tento strategický dokument je východiskovým dokumentom politiky Aliancie pre nasledujúce obdobie. Definuje hrozby a výzvy, pred ktorými členské štáty NATO stoja a stanovuje postupy a nástroje na ich riešenie. Strategická koncepcia sa prehodnocuje približne každých desať rokov.

Rozsah a charakter spôsobilostí, ktorými by mala SR prispievať k snahám a cieľom Aliancie je definovaný v dokumente Ciele spôsobilostí NATO pre SR, ktorý býva spravidla aktualizovaný raz za 4 roky. Formovanie záväzkov SR voči NATO a vyhodnocovanie ich plnenia je súčasťou procesu obranného plánovania NATO. Jednotlivé fázy procesu obranného plánovania NATO možno rozdeliť do piatich krokov (línie smerovania – politické rozhodnutie, stanovenie požiadaviek, pridelenie spôsobilostí, implementácia a hodnotenie), pričom každý z uvedených procesov končí formou konkrétnych výstupov (politická smernica, minimálne požiadavky na spôsobilosť, ciele spôsobilostí NATO, prieskum plánovania spôsobilostí NATO.

Politická smernica NATO reflektuje rozhodnutia prijaté na najvyššej úrovni na summitoch NATO a príslušnú Strategickú koncepciu NATO ako základný materiál, ktorý

³ Kolektívna sebaobrana uznaná v článku 51 Charty Organizácie Spojených národov v zmysle článku 5 Washingtonskej zmluvy.

⁴ „Akčný plán pripravenosti“ (RAP), ktorý sa začal na summite vo Walese v roku 2014, významne posilnil kolektívnu obranu NATO a bol hlavnou hnacou silou zmien v postoji Aliancie k odstrašovaniu a obrane (dostupne na internete).

definuje línie smerovania Aliancie v dlhodobom horizonte. Smernica definuje ciele a zámery Aliancie so zameraním na najbližších 10 rokov.

5 EÚ A JEJ VPLYV NA STRATEGICKÉ ROZHODOVANIE O OS SR

EÚ sa v Spoločnej zahraničnej a bezpečnostnej politike EÚ (Common Foreign and Security Policy) (ďalej len „SZBP“) zameriava na zachovávanie mieru a posilňovanie medzinárodnej bezpečnosti, rozvoj a upevňovanie demokracie právneho štátu a zachovávanie ľudských práv a slobôd na celom svete (Jurčák, V. a kol., 2009). Cieľom SZBP je riešiť konflikty a podporovať medzinárodné porozumenie, prostredníctvom diplomacie a dodržiavania medzinárodných pravidiel (Ivančík – Jurčák, 2013). Hlavné zásady a línie SZBP určuje Európska rada, ktorá sa skladá z hláv štátov (resp. predsedov vlád všetkých členských krajín EÚ). Ústredným rozhodovacím orgánom v oblasti SZBP je Rada pre zahraničné veci, ktorá sa skladá z ministrov zahraničných vecí všetkých členských krajín EÚ a rozhodnutia prijíma v súlade s hlavnými zásadami a líniami pre oblasť spoločnej zahraničnej a bezpečnostnej politiky, stanovenými Európskou radou. Medzi nástroje SZBP⁵ patria aj medzinárodné dohody, deklarácie kontakty s tretími krajinami či spoločné stratégie.

Neoddeliteľnou súčasťou SZBP je Spoločná bezpečnostná a obranná politika (European Security and Defence Policy) (ďalej len „SBOP“), ktorá tvorí spolu s ďalšími nástrojmi EÚ súčasť vonkajších vzťahov, odráža smerovanie európskej integrácie a spolu s NATO sa EÚ stáva prostredníctvom SBOP dôležitým nástrojom pri presadzovaní globálnej bezpečnosti a stability (Ivančík – Jurčák, 2023). „Hlavným zámerom SBOP je poskytnúť vojenské a iné ako vojenské možnosti pre prevenciu, pre riešenie medzinárodných konfliktov.“ (Jurčák, V. a kol., 2009, s. 138).

EÚ využíva pri presadzovaní svojich cieľov aj ďalšie nástroje a iniciatívy (napr. Stálu štruktúrovanú spoluprácu – PESCO, Európsky obranný fond – EDF, Európsky mierový nástroj – EPF) vychádzajúce z jej zahraničnej, bezpečnostnej a obrannej politiky a v kontexte aktuálneho vývoja uvažuje o ďalších, ktoré zaistia vyššiu úroveň bezpečnosti EÚ, jej členských štátov a ich občanov (Jurčák – Ivančík, 2023). V tejto súvislosti je potrebné dodať, že Únia a jej bezpečnostné nástroje zohrávajú dôležitú úlohu aj v oblasti politicko-strategického rozhodovania o OS SR. Tvoria jeden z hlavných pilierov ovplyvňujúcich politicko-strategické rozhodovanie.

Rada EÚ 21. marca 2022 v súvislosti s veľkými geopolitickými zmenami a vypuknutím konfliktu na Ukrajine formálne schválila Strategický kompas EÚ, ktorý predstavuje akčný plán EÚ na posilnenie bezpečnostnej a obrannej politiky EÚ do roku 2030. Cieľom Strategického kompasu je, aby sa EÚ stala silnejším a akcieschopnejším garantom bezpečnosti, pričom implementácia Strategického kompasu EÚ predstavuje dôležitý medzník v rámci ochrany európskeho spoločenstva (Rada EÚ, Strategický kompas, 2023).

Strategický kompas EÚ je založený na štyroch pilieroch, ktoré tvoria – aktivita, investície, partneri a bezpečnosť (Európska komisia, Strategický kompas, 2023). Dokument obsahuje aj podrobnú analýzu hrozieb a výziev na európskom kontinente a načrtol ako jednu z najväčších súčasných hrozieb prítomnosť Ruska na Ukrajine. V rámci implementácie dokumentu sa EÚ zaviazala k tomu, že každé tri roky bude vytvárať novú koncepciu hrozieb

⁵ EÚ používa v rámci Spoločnej zahraničnej a bezpečnostnej politiky viacero nástrojov, medzi ktoré v rámci práva EÚ (jeho tvorby a uplatňovania) patrí uzatváranie medzinárodných dohôd (uplatňovanie právomoci EÚ smerom navonok, ako právomoci výlučnej alebo spoločnej). Ide predovšetkým o uzatváranie medzinárodných dohôd s krajinami mimo EÚ alebo s medzinárodnými organizáciami, pričom tieto dohody tvoria kategóriu *sui generis* (odlišnú od primárneho práva aj sekundárneho práva EÚ).

a nástrah s prihliadaním na dynamickosť medzinárodných vzťahov, prostredníctvom konkrétnych cieľov a výsledkov na nasledujúcich 5 až 10 rokov (Európska komisia, Strategický kompas, 2023). Strategický kompas EÚ však nebude vytvárať „základy“ na vytvorenie európskej armády, EÚ však bude formovať spoločné cvičenia, napríklad v kybernetickej oblasti. Silnejšia a akcieschopnejšia EÚ v oblasti bezpečnosti a obrany pozitívne prispeje ku globálnej a transatlantickej bezpečnosti a je doplnkom k NATO, ktoré zostáva základom kolektívnej obrany jeho členov. Tento cieľ EÚ zároveň predstavuje snahu o zvýšenie výdavkov členských štátov EÚ na obranu, ktoré povedú aj do výskumu a vývoja vojenskej technológie.

ZÁVER

Ozbrojené sily Slovenskej republiky predstavujú jeden z rozhodujúcich nástrojov na zaistenie bezpečnosti Slovenskej republiky a obranu jej slobody, nezávislosti, zvrchovanosti a teritoriálnej integrity. Podieľajú sa aj na plnení úloh v čase výnimočného stavu alebo núdzového stavu, pri ktorom sú ohrozené životy a zdravie osôb alebo majetok. Možno ich použiť aj na ochranu a obranu objektov osobitnej dôležitosti a ďalších dôležitých objektov, vojenských letísk, vojenských heliportov, vojenských objektov a priestorov potrebných na plnenie úloh ozbrojených síl alebo zahraničných ozbrojených síl plniacich úlohy na území Slovenskej republiky v rámci organizácie vzájomnej kolektívnej bezpečnosti, ktorej je Slovenská republika členom, odstraňovanie následkov výnimočného stavu alebo núdzového stavu, na riešenie mimoriadnych udalostí, boj proti terorizmu, pátranie po lietadlách, pri záchrane ľudských životov a na plnenie ďalších úloh vyplývajúcich zo zákona č. 321/2002 Z. z. o ozbrojených silách, medzinárodných zmlúv, ktorými je Slovenská republika viazaná, a ďalších úloh ustanovených osobitnými predpismi na zachovanie bezpečnosti Slovenskej republiky. Vzhľadom na vyššie uvedené úlohy politicko-strategické rozhodovanie o OS SR ovplyvňovalo vývoj jednotlivých inštitútov, ich konštituovanie, aj ich právny charakter, a to v národnom i nadnárodnom prostredí. OS SR sú predovšetkým nástrojom na zaručovanie bezpečnosti SR a jej občanom. Štruktúra OS SR, početnosť stavov, spôsobilosti, operačná nasaditeľnosť a vyzbrojovanie sú reakciou na politické rozhodnutia a politické riadenie. Úlohou velenia OS SR je pripraviť OS SR na plnenie stanovených úloh po stránke výcviku, vystrojenia, vyzbrojenia a tvorbe stanovených zásob. Uvedené so sebou prináša potrebu predkladať k uvedeným cieľom odborné a primerané požiadavky na politické orgány. Dôraz je však potrebné klásť aj na prechod od strategických dokumentov k zákonom a konkrétnemu vyjadreniu zodpovednosti, právomocí a kompetencií v oblasti bezpečnosti.

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV

- BUZALKA, J. 2005. *Bezpečnosť štátu a bezpečnostný systém*, Bezpieczenstwo, Teoria i praktyka, Kwartalnik Krakowskiej Akademii Im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego, číslo 1-2/2008, e-ISSN 2451-0718, ISSN 1899-6264, (elektronický zdroj).
- BUZALKA, J. 2009. *Všeobecné otázky krízového manažmentu*. Bratislava: Akadémia policajného zboru v Bratislave, 2009, 137 str. ISBN 80-8054-353-4.
- HAD, M. – PIKNA, B. 2001. *Europská společenství Druhý a třetí pilíř Evropské unie*. Praha : Ministerstvo zahraničních věcí České republiky v Edičním oddelení Ústavu mezinárodních vztahů, Praha, 2001. 86 s. ISBN 80-86345-06-8.
- HAD, M. – URBAN, L. 2000. *Europská společenství První pilíř Evropské unie*. Praha : Ministerstvo zahraničních věcí České republiky ve spolupráci s Asociací pro studium mezinárodních vztahů v Edičním oddelení Ústavu mezinárodních vztahů, 2000. 165 s. ISBN 80-85864-88-6.

- HOFREITER, L. 2012. *Asymetria národnej a medzinárodnej bezpečnosti*. In: Národná a medzinárodná bezpečnosť 2012, Akadémia ozbrojených síl gen. M. R. Štefánika Liptovský Mikuláš, 2012, (elektronický zdroj).
- HOFREITER, L. *Nerovnosť a asymetria bezpečnosti ako konfliktogénne činitele*. Žilinská univerzita v Žiline, Fakulta špeciálneho inžinierstva, Krízový manažment, Časopis Krízový manažment - číslo 1/2014, (elektronický zdroj).
- HUNTINGTON, S. 1981. *The Soldier and the State*. Harward UP, New York. ISBN: 9780674817364. DOI: <https://doi.org/10.2307/j.ctvjf9wx3>
- IVANČÍK, R. – JURČÁK, V. 2013. *Peace Operations of International Crisis Management*. Ostrowiec Świetokrzyski : Wyższa Szkoła Biznesu i Przedsiębiorczości w Ostrowcu Św., 2013. 182 s. ISBN 978-83-936652-6-6.
- IVANČÍK, R. – JURČÁK, V. 2012. Sily rýchlej reakcie – príspevok Severoatlantickej aliancie k medzinárodnej bezpečnosti. In *Vojenské rozhledy*, roč. 21, č. 3, s. 55-64. ISSN 1210-3292. DOI: <https://doi.org/10.3849/2336-2995.21.2012.03.055-064>
- IVANČÍK, R. – JURČÁK, V. 2023. O výzvach Európskej únie z pohľadu vojenských operácií a misií vedených v rámci Spoločnej bezpečnostnej a obrannej politiky. In *Vojenské reflexie*, 2023, roč. 18, č. 1, s. 8-24. ISSN 1336-9202. DOI: <https://doi.org/10.52651/vr.a.2023.1.08-24>
- JURČÁK, V. – IVANČÍK, R. 2023. Od Spoločnej bezpečnostnej a obrannej politiky k spoločnej armáde Európskej únie? In *Vojenské rozhledy*, 2023, roč. 32, č. 1, s. 18-34. ISSN 1210-3292.
- JURČÁK, V. a kol. 2009. *Organizácie medzinárodného krízového manažmentu*. Liptovský Mikuláš : Akadémia ozbrojených síl gen. M. R. Štefánika, 2009. 235 s. ISBN 978-80-8040-387-4.
- KELEMEN, M. – IVANČÍK, R. 2012. *Obranné plánovanie a výdavky na obranu: súčasť krízového plánovania štátu*. Košice : Vysoká škola bezpečnostného manažérstva v Košiciach, 2012. 207 s. ISBN 978-80-89282-77-7.
- PORADA, V. a kol. 2019. *Bezpečnostní vědy*. Plzeň : Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2019. 780 s. ISBN 978-80-758-0.
- ŽÍDEK, R., CIBÁKOVÁ, S.: *Bezpečnosť štátu*, Akadémia ozbrojených síl gen. M. R. Štefánika Liptovský Mikuláš, 2009. ISBN: 978-80-8040-375-1.
- Zákon č. 321/2002 Z. z. o ozbrojených silách

INTERNETOVÉ STRÁNKY

<www.epi.sk>

<www.slov-lex.sk>

<https://fmv.euba.sk/www_write/files/dokumenty/veda-vyskum/medzinarodne-vztahy/archiv/2013/3/mv_2013_3_094-105_drzka_p.pdf>

<<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/ALL/?uri=LEGISSUM:4413648>>

<<https://www.consilium.europa.eu/sk/press/press-releases/2022/03/21/a-strategic-compass-for-a-stronger-eu-security-and-defence-in-the-next-decade/>>

<https://www.eeas.europa.eu/eeas/strategic-compass-eu-0_en>

<https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/sk/IP_22_924>

<<https://www.nato.int>>

Bezpečnostná stratégia Slovenskej republiky (návrh 2020). Dostupné na: <<https://www.slovlex.sk/legislativne-procesy/SK/LP/2020/590>>

Bezpečnostná stratégia Slovenskej republiky 2021. Dostupné na: <https://www.mosr.sk/data/files/4263_210128-bezpecnostna-strategia-sr-2021.pdf>

Doktrína ozbrojených síl Slovenskej republiky (C) (2009)

Doktrína ozbrojených síl Slovenskej republiky (F) (2023). Dostupné na: <<http://www.mod.gov.sk>>

Demokratické riadenie a kontrola ozbrojených síl. Dostupné na: <<http://library.fes.de/pdf-files/bueros/slowakei/04226.pdf>>

JUDr. Iveta NOVOTNÁ
Externý doktorand
Katedra bezpečnosti a obrany
Akadémia ozbrojených síl generála M. R. Štefánika
Demänová 393, 031 01, Liptovský Mikuláš
iveta.novotna3@gmail.com